

**ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİNİN KULLANIMI
AÇISINDAN ORHAN VELİ KANIK'IN
ESERLERİNE BİR BAKIŞ**

*Kelime ERDAL**

ÖZET

Garip akımının temsilcilerinden olan Orhan Veli Kanık, yazdığı şiirlerle gerek yaşadığı dönemde, gerekse günümüzde pek çok şairi etkilemiştir. Şairlerin şiir geleneklerinden etkilenmeleri, bunları şiirlerinde kullanmaları kaçınılmazdır. Orhan Veli, başta tekerleme olmak üzere, çocuk edebiyatında kullanılan türleri şiirlerine yerleştirmiştir. Şairin bazı şiirlerinde masal dünyasının, masal dünyasına hâkim olan olağanüstü olay ya da şahısların yer aldığı görülmektedir. Orhan Veli, çocukların severek okuduğu fabl türünde çeviriler yapmıştır. Bu çevirilere kendi üslubunu aksettiren şair, sade diliyle şiirlerinde olduğu gibi dilimize aktardığı fabllarda da çocukların düzeyine inmeyi başarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, çocuk edebiyatı, şiir, fabl, tekerleme, masal.

**A LOOK ON WORKS OF ORHAN VELİ KANIK
REGARDING THE USE OF CHILD LITERATURE TYPES**

ABSTRACT

Orhan Veli Kanık, who was a representative of "Garip Trend" has influenced many poets both in the past and at present. It is inevitable that poets are influenced by poetry traditions and use these traditions in their

* Dr., Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü,
kelime@uludag.edu.tr

poems. Orhan Veli used the types of child literature in his poems, mainly tongue twisters. In some of the poet's works it is observed that there are the world of tales, the extraordinary events or characters. Orhan Veli made translations of fables which is favoured by children. The poet reflected his style on these translations. As in his poems he also managed to be appropriate to the level of children by means of his simple language.

Key Words: Child, child literature, poem, fable, tongue twister, tale

Giriş

Yazınsal iletişim süreci çocukların dil gelişimini destekler, onlara anadilinin kullanılmasını, olanaklarını, yaratıcı gücünü sezdirir. Çocukların kavramsal yeterliliği onların anlama, yorumlama ve yeni anlamlar yaratma becerilerini kullanarak yaşamı ve insanı anlama deneyimleri edinmesini sağlar. Çocuklar, okulöncesi döneminde sayısmaca, bilmece, tekerleme gibi dilsel gereçler aracılığıyla dilin ritmini ve söyleyiş özelliğini sezinler, bunları söyleme çalışmalarlarıyla da ünlü ve ünsüzlerin doğru boğumlandırılmasına yönelik deneyimler edinirler. Her şeyden önce çocuklar bilmece dinleyerek, sorarak; tekerleme ve sayısmaca söyleyerek kendilerini anadilleriyle anlatma, gerçekleştirme alıştırmaları yaparlar. Masal, şiir, öykü ve anlatılar gerek okulöncesinde, gerek okul döneminde çocukları sanatçıların kendine özgü dil beğenileriyle, sözdizimindeki ve anlam kurmadaki yaratıcılıklarıyla buluşturur. Çocuklar, nitelikli yapıtlarda sanatçıların sezme, duyma, duyumsama ve düşünce gücünün sözcük ve tümcelere, paragraflara ve bir bütün olarak metne nasıl yansıtılabildiğine tanık olurlar (Sever 2006, 22). Çocuk, edebiyat eserleri aracılığıyla hem ana dilini daha iyi kullanır, hem de hoşça vakit geçirir.

Çocuk edebiyatına malzeme olan türleri eserlerinde kullanmış olan Orhan Veli'nin sanat ve edebiyata ilgisi, Ankara'daki Gazi İlkokulunun son sınıfında iken başlamıştır. Öğretmeni, Orhan Veli'nin yeteneğini sezmiş, yazma ödevleri vererek, güzel yazma konusunda onu yüreklendirmiştir. O sıralarda okumanın

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

da tadına varan Orhan Veli, okuldan çıktıktan sonra kitaplığa koşar, kütüphane kapanıncaya kadar okur. Şairin ilk yazıları bu yıllarda *Çocuk Dünyası* adlı dergide yayınlanır. Orhan Veli lisede iken edebiyat öğretmeni Ahmet Hamdi Tanpınar'ın dikkatini çeker ve onun teşvikiyle yazılar ve şiirler yazar. Okul dergisinde yazı ve şiirlerini yayınlamaya devam eden şairin sanat değeri olan ilk şiirleri, *Varlık* dergisinde yayınlanmıştır. Orhan Veli, liseyi bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne yazılmış, 1935 yılına kadar felsefe derslerine devam etmiş ancak mezun olamamıştır. Şair, fakülteye devam ederken Galatasaray Lisesi öğretmen yardımcılığı yapmıştır (Uyguner 1972, 7,8,10).

Orhan Veli, arkadaşları Oktay Rıfat ve Melih Cevdet ile birlikte Garip isimli şiir hareketini gerçekleştirmiştir. Garip hareketinin ilk evresinde yazılan şiirlerde çocukluk teması önemli yer tutar. Türk şiirinde çocuğun anlatıcı figür kimliğiyle görünmesi ilk kez Garip hareketiyle gerçekleşir. Hayatın ve çevrenin çocuğun gözüyle anlatılması, şiirlerde çocuksu bir söyleyişin kapılarını açar. Garip akımı şairleri arasında çocukluk temasını en çok işleyen, Orhan Veli'dir (Sazyek 1996, 124). Çocuk ve çocukluk temasına eserlerinde yoğun olarak yer veren Orhan Veli'nin çocuk edebiyatına bakış açısı La Fontaine'den çevirdiği fablların başına koyduğu önsözde yer almaktadır: *"Bu kitapta okuyacağımız şiirleri gerçi sizler için tercüme ettim. Ama hiçbir zaman onları çocukça bulmadım. Zaten sizi de küçük görmüyorum. Güzel şeyleri siz de büyükler kadar anlar, büyükler kadar seversiniz. Elbette, yaşınız ilerledikçe bilginiz de artacaktır. Ama bu, bilginiz artıncaya kadar kötü şeyler, basit şeyler okuyacaksınız demek değildir. Bilginizin, anlayışınızın artması, zevkinizin incelenmesi ancak büyük eserler, kıymetli eserler okumakla olur."* (Kanık 2007, 11). Orhan Veli, çocuklar için ayrı bir edebiyatın gereğine inanmasa da özellikle masal, tekerleme ve fabl gibi çocuk edebiyatı türlerini şiirlerinde bolca kullanmıştır. Şairin La Fontaine'den çevirdiği fabllar çocukların ilgi ile okuduğu eserler arasındadır.

Her sanatçının eseri az ya da çok kendisini yansıtabilir. Orhan Veli, yaşayış tarzını ve dünya görüşünü yoğun olarak şiirlerine taşımış bir sanatçıdır. Şair, özel hayatında etrafında gözlemlediği sahteciliğe öylesine düşmandır ki en ciddi işlerini bile şakadanmış gibi yapar. Bu yaşam tarzı, Orhan Veli'nin şiirlerine bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

“dalga geçme”, hayatı ciddiye almama havasının sezilmesi şeklinde yansımıştır. Onun yüzünden ve şiirinden gülümseme eksik olmaz (Kanık 1953, 67). Bedri Rahmi, aktardığı bir anısında Orhan Veli'nin kendi yazdığı eserlere yaklaşımını özetlemektedir. Nurullah Ataç, Orhan Veli'nin şiirleri için ciddi olmayan yazılar yazmış, bazılarının bu yazıları ciddiye almasına şaşırmıştır: “*Senin şiirlerin için yazdığım makaleleri birçokları ciddiye almışlar. Bunları sırf alay etmek için yazdığımı kimse fark etmemiş. Sen ne dersin?*” Orhan Veli, duyduğu bu sözlere kıs kıs güler. Şairin cevabında hayata bakış tarzı, olaylara, hatta sanata yaklaşımı sezilmektedir: “*İşin tuhaftı şu ki, ben de şiirlerimi tamamiyle şaka diye yazıp neşretmişim. Bazıları ciddiye aldılar.*” (Kanık 1953, 77). Böyle bir bakış tarzına sahip olan şairin şiirlerinde çocuksu bir havanın sezilmesi doğal karşılanabilir. Çünkü bilindiği gibi henüz hayatın ciddi yüzünü tanımayan çocuk için çevredeki her şey oyundur, eğlencedir. Orhan Veli'nin de dahil olduğu nesil, hayatın ciddiyetini İkinci Dünya Savaşından sonra fark eder. Hem İkinci Dünya Savaşı, hem de şairin şiirlerinde belirgin olan ironik tutum, savaş sonrasında silik bir biçimde hissedilir (Sazyek 1996, 147).

Orhan Veli'nin eserlerine çocuk edebiyatının kaynakları açısından bakıldığında, şairin aşağıdaki edebi türleri şiirine yerleştirdiği gözlemlenmektedir.

1. Masal

Özellikle bazı yaşlarda çocukların büyük ilgi duydukları masallar, olağanüstü olayları anlatan, zaman ve yer kavramı belirli olmayan edebî eserlerdir. Gerçekte sözlü edebiyatın ürünü olan bu tür, halk arasında söylene söylene günümüze geldiği için, toplumların hayat anlayışını, kültürünü, inanışlarını yansıtır (Demiray ?, 21). Çocuklar, masallardaki olağanüstü dünyayı kendilerine yakın bulurlar. Yaş seviyesi ilerledikçe çocukların masalları “inanılmaz” ve “saçma” buldukları görülmektedir.

Orhan Veli'nin şiirlerinde masal öğelerine rastlanmaktadır. Şairin şiirlerinde çocukluğa özlem teması çoğunlukla masal çağrışımıyla birlikte görülmektedir. Bu bazen çocukça duyuların bir çocuk mantığıyla anlatılışı, (Bayram adlı şiir), bazen masal havası

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

içinde anımsama, (Masal adlı şiir), bazen de lirik bir anlatış (Gemilerim adlı şiir) olur (Uyguner 1972, 7,8,10).

“Robenson”, (Kanık 2002, 40) hem masal hem de çocukluk temasının olduğu bir şiirdir. Şair burada hamannesini çocukluk arkadaşlarının en sevgilisi olarak görmektedir. Onunla Robenson’u ıssız adadan kurtarmak için çareler düşünmüş, Güliiver’in devler memleketinde çektiklerine ağlamıştır. Robenson Crusoeu ve Güliiver’in Gezileri çocuk edebiyatının klasikleri arasındadır. Şair, bu kitapları çocukluğu ile birleştirmiş, çocukluğunu ve büyükannesini hatırlamıştır. Bu paylaşımın şairi büyük annesine arkadaşı gibi bağlaması önemlidir.

Masal havasıyla yazılmış olan “Gemilerim” şiirinde çocuksu bir söyleyiş göze çarpmaktadır:

*Elifbamin yapraklarında
Gemilerim, yelkenli gemilerim.
Giderler yamyamların memleketine.
Gemilerim, yan yata yata.
Gemilerim, kurşunkalemiyle çizilmiş;
Gemilerim, kırmızı bayraklı. (Kanık 2002, 53)*

Baştan sona bir masal havası sezilen “Dalgacı Mahmut” şiiri, masalsı söyleyişle çocuğu çağrıştırmaktadır. Her sabah insanlar uykudayken gökyüzünü maviye boyayan Dalgacı Mahmut, kimi zaman da yırtılan denizi dikecek kadar olağanüstü güçlere sahiptir. Fakat onun bu olağanüstü güçlerini kimse bilmez. Dalga geçmeyi adeta görevi gibi algılayan Dalgacı Mahmut, aslında bütün olağanüstülüklerini hayal gücünden almaktadır:

*Dalga geçerim kimi zaman da,
O da benim vazifem;
Bir baş düşünürüm başımda,
Bir mide düşünürüm midemde,
Bir ayak düşünürüm ayağımda,
Ne halt edeceğimi bilemem (Kanık 2002, 106)*

Orhan Veli’nin şiirleri birer oyun gibidir. Şair, “Kitabe-i Seng-i Mezar” diye gösterişli bir eda ile sunduğu şiirdeki kahramanı Süleyman Efendisini nasır derdi ile karşı karşıya getirir. Göklerde musiki ve şiirle alış veriş ederken, birden rakı şişesinde

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

balık olmak ister. Kuşçudan yüz paralık bulut ister, gökyüzünü maviye boyar, yırtılan denizleri diker, ceketini ile dertleşir. Sabahattin Eyüboğlu, Orhan Veli'nin hayata bakışını şöyle özetler: "*Hangi işi ne dereceye kadar ciddiye alır, bilemezsiniz. Tek ciddiye aldığı şey şiirdi şüphesiz, ama onun da bir oyun gibi görünmesini isterdi. Şöyle bir sözünü de hatırlıyorum: "O şairliklerini ciddiye alanlar yok mu, asıl şiirle oynayan onlardır."* (Kanık 1953, 78-79).

Olumsuz bir bakış açısıyla yazılan "Kurt" şiirinde de Orhan Veli, Şehrazat'ın masallarına gönderme yapmakta, bu masallar aracılığıyla içinde bulunduğu sıkıntıdan kurtulmak istemektedir:

*Hiçbir kıyıya ulaştırmıyor,
Şehrazad'ın masalları* (Kanık 2002, 146)

Geçmişe özlemin yoğun olarak hissedildiği "Masal" şiirinde, masalsı öğeler dikkat çekmektedir. Şiirde, çocukluk özlemi masalı çağrıştırmaktadır. Çocuk, kaygılardan uzaktır ve kendine has bir dünyada, hayal âleminde yaşamaktadır:

*Çocuk gönlüm kaygılardan âzâde;
Yüzlerde nur, ekinlerde bereket;
At üstünde mor kâküllü şehzade:
Unutmaya başladığım memleket.*

Şair, bu masal dünyasında kendisine masal anlatan ya da okuyan annesini de hatırlamaktadır:

*Şakağında annemin sıcak dizi,
Kulağında falcı kadının sözü.
Göl başında padişahın üç kızı,
Alaylarla Kafdağı'na hareket* (Kanık 2002, 161)

Şiirde geçen "mor kâküllü şehzade", "padişahın üç kızı" ve "Kafdağı", masallarda yoğun olarak vurgulanan motiflerdir.

"Uyku" başlıklı şiir, masalın dünyasını, masala ait tekerlemeleri çağrıştırmaları bakımından dikkat çekicidir:

*Sırça tasta sihirli su içilir,
Keskin Sırat koç üstünde geçilir,
Açılmayan susam artık açılır,
Başlar yolu cennete giden rüya* (Kanık 2002, 161)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Şiirde uykuyu çağrıştıran masal, dinleyeni yavaş yavaş uyku alemine çekmektedir. Şairin tasarladığı dünyada tüm olağanüstülükler olağana dönüşmüştür. "Açıl susam açıl" ifadesi de Orhan Veli'nin sihirli dünyasından nasibini almış ve açılmıştır.

"Tûbâ", baştan sona masal havası ve yoğun bir hayal âlemi içinde yazılmış bir şiirdir. Şiirde, beyaz kanatlı, altın yüklü gemiler, güneşli, mavi diyarlara yelken açarlar:

*Güneşli mavi ellere yelken açar
Beyaz kanatlı, altın yüklü gemiler,
Ve uçup giden hülyamızda ağaçlar...
Çeşmelerinden âbihayat akan yer.*

*Beyaz kuşlarla ve günlerce yolcululuk,
Sihirli Hind'e doğru açılan dibâ;
En sonunda, bereket akıtan oluk;
Olgun yemişleri yere değen Tûbâ (Kanık 2002, 163)*

Hayal gücünün yoğun olarak vurgulandığı, olağanüstü olayların anlatıldığı "Sabah" başlıklı şiir, masalı çağrıştırmaktadır:

*Elimi çok dallı bir ağaç gibi
Tutarım gökyüzüne
Ve seyredirim bulutları
Bir deve gürültüler içinde koşar, koşar, koşarken
Güneş doğmadan evvel varmak için
Ufka... (Kanık 2002, 184)*

"Karmakarışık", içerdiği olağanüstü öğelerle masal ve tekerlemeye yaklaşan bir şiirdir: Şiirdeki dizeler anlam kapalılığı bakımından çocuğa uzak olsa da aşağıdaki dizeler dikkat çekicidir:

*Bir okla yaralı kalbim,
Boyacının sandığında;
Güvercinim kağıt helvasında;
Sevgilim kayığın burnunda;
Yarısı balık,
Yarısı insan;
İn miyim?
Cin miyim?
Ben neyim? (Kanık 2002, 54)*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Hayalin yoğun olarak işlendiği bir tür olan şiir, Orhan Veli'nin dünyasında adeta masalla yoğrulmuş, bambaşka bir söyleyişe bürünmüştür. Şairdeki hayal gücü kimi zaman şiiri masala yaklaştırmış, kimi zamansa şair masalı şiirine yerleştirmiştir.

2. Tekerleme

Tekerleme, kimi sözcüklerin ya da seslerin yinelenmesi ve ölçü, uyak gibi öğelere bağlı kalınması yoluyla oluşturulan anlamlı veya anlamsız, belirli bir konusu olmayan söz dizelerine verilen addır. Tekerlemelerin belirleyici özelliği, herhangi bir ana konudan yoksun olmasıdır. Tekerlemeler, birbirine aykırı düşünceleri, olmayacak durumları bir araya getirerek, mantıkdışı birtakım sonuçlara ulaşmakta ve şaşırtıcı bir etki yaratmaktadır (Duymaz 2001, 7).

Daha ziyade çocuk folkloru ürünlerinde göze çarpan tekerlemeler; şekil, konu, muhteva ve işlevleri bakımından sınırları tam ve kesin olarak çizilememiş halk edebiyatı ürünleridir. Tekerlemelerin anlatımlarındaki çocuksu üslûp da bunun bir yansımasıdır. Ancak bazı âşık edebiyatı ürünlerinde ve masalarda bulunan ve "tekerleme" olarak adlandırılan mizahî ve manzum konuşmalar büyüklere mahsus özellikler göstermektedir. Tekerlemedeki ses uyumu ve söyleyiş kıvraklığı, çocuğun oyun gereksinimine yanıt verir. Sözcük dağarcığı sınırlı, dil ile ilgili gelişimini tamamlamayan çocuk, her şeyde oyun tadı arar. Bu arayış, masal tekerlemeleri ile son bulur (Akkaya 2000, 606). Tekerlemelerde kullanılan sözcükler arasındaki uyumun yarattığı ritim çocuklar için ilgi çekicidir. Tekerlemelerin bu özelliği, çocukların ritim duygularının gelişmesine yardımcı olur. Tekerlemeler, çocukların dil becerilerinin geliştirilmesinde de etkili olmaktadır. Çocuğu ilk kez edebiyatla yüz yüze getiren metinlerin başında gelen tekerlemeler, sözcüklerdeki benzerliklerden yararlanılarak oluşturulmuş edebiyat türüdür. Tekerlemenin içindeki anlam önemli değildir, çoğunlukla belli bir konu da yoktur. Arka arkaya sıralanan birbirine benzer seslerden oluşmuş kelimeler çocuğa komik gelir, onu şaşırtır, eğlendirir ve ritim duygusu kazandırır. Tekerlemeler, ahengi dolayısıyla da çocukların kolaylıkla ezberleyebileceği metinlerdir (Sinar Çılgın 2007, 91).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Orhan Veli, özellikle ilk dönemde yazdığı ölçülü ve uyaklı şiirlerinde, hecenin inceliklerini bilen ve lirizme eğilimli bir şair olarak görülmektedir. Bu dönem ürünlerinden olan "İnsanlar", "Bayram", "Robenson" gibi şiirlerinde ise Orhan Veli şiir sanatının o zamana kadar bilinen kurallarından hiçbir haberi olmayan, şuuraltı sayıklamalarını olduğu gibi kâğıda döken bir çocuk şair hüviyetiyle karşımıza çıkmaktadır: "İnsan bu şiirleri okurken bir çocuk bahçesinde geziyormuş gibi günlük tasalarından, büyük ve terletici meselelerinden sıyrılarak, çember çevirdiği o güzelim günlerde sanıyordu kendini. Şiirlerde, okuyucuya dilini çıkararak muzip çocuk edası, Orhan Veli ile uyuşmayan kişileri çileden çıkarır" (Uyguner 1972, 12)

Orhan Veli, 1945 yılında yayınlanan "Destan Gibi" adlı uzun şiiriyle yeni bir döneme girmiş, daha önce reddettiği halk edebiyatından yararlanmaya başlamıştır. Şair, yalın bir halk dili kullanarak, gündelik sözlerle, yergi ve espriden de faydalanarak, tekerleme havası veren şiirler yazmıştır: "Kısacık olan şiirlerine bir de tekerlemecilik getirdi. Tekerlemelerin bir saçmalığı, düzene girmezliği, dağınıklığı vardır. Kanık, büyük bir güçlüğün üstesinden gelerek, tekerlemeli kısacık şiirlerine bütünlük verdi" (Burian 1964, 100). Orhan Burian, Orhan Veli'nin bu yaklaşımını büyük bir "cüret" olarak nitelendirir.

"Gelirli Şiir", ilk dizesi hariç, benzer sesli sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşmuş bir tekerleme havası vermektedir:

*İstanbul'dan ayva da gelir, nar gelir,
Döndüm baktım, bir edalı yar gelir,
Gelir desen dar gelir;
Gün aşırı alacaklılar gelir.
Anam anam,
Dayanamam,
Bu iş bana zor gelir (Kanık 2002, 127)*

Şiirde, dizeler arasındaki anlam bağı çok kuvvetli değildir ve "gelir" kelimesinin farklı anlamlarda kullanılması dikkat çekmektedir.

Orhan Veli, şiirlerinde gelenekte var olan tekerlemeleri de kullanmıştır. "Gözlerim" şiiri, içinde tekerlemenin yer alması bakımından bir çocuğun ağzından yazılmış izlenimi vermektedir:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Gözlerim,
Gözlerim nerde?

Şeytan aldı, götürdü;
Satamadan getirdi.

Gözlerim,
Gözlerim nerde? (Kanık 2002, 43)

Olağanüstü olayları anlatan “Pırpırlı Şiir”, hem içerik hem de ahenkli söyleyişle tekerlemeyi çağrıştırmaktadır. Şair, bir sabah güneşle uyanmış ve o andan itibaren hissettiği mutluluğu, olağanüstülüklerle dönüştürerek okuyucusuna sunmuştur:

Uyandım baktım ki bir sabah,
Güneş vurmuş içime;
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm,
Pır pır eder durur, bahar rüzgârında.
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm;
Cümle âzâm isyanda;
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm;
Kuşlara,
Yapraklara (Kanık 2002, 90)

“Kaside” şiirinde, benzer sesli sözcükler tekerlemelerde olduğu gibi mantık dışı, rastgele bir araya getirilmiştir. Bu şaşırtıcı söyleyiş, çocuğun ilgisini çekebilecek niteliktedir:

Ben sana hayran,
Sen cama tırman (Kanık 2002, 58)

Oğlan çocuğun güzelliğini çayın güzelliği ile birleştiren “Ne Kadar Güzel” şiiri, tekerleme havasında yazılmıştır. Şiirde sade, basit bir söyleyiş hâkimdir:

Çayın rengi ne kadar güzel,
Sabah sabah,
Açık havada!
Hava ne kadar güzel!
Oğlan çocuk ne kadar güzel!
Çay ne kadar güzel! (Kanık 2002, 51)

Hayattaki en basit anların bile ne kadar anlamlı olduğunu ifade eden bu şiir, çayın yerine çocuk için faydalı bir içecek adı ge-

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009

tirilerek, duruma göre “kız çocuk ne kadar güzel” şeklinde değiştirilerek okul öncesinde bile kullanılabilir.

Şairin ceketıyla konuştuğu “Kuşlar Yalan Söyler” şiiri, tekerleme ve masaldaki olağanüstülükleri çağrıştırmaktadır. Orhan Veli'nin hayal gücünün oluşturduğu bu olağanüstü dünyada, ceket kendisiyle ve kuşlarla konuşmaktadır. Şair, ceketinin kuşlardan duyduklarına inanmamasını, kendisinin sırlarının mahremininin ceketini söylediğini söyler. Kuşların yalan söylediğini ifade eden Orhan Veli, şiirde kapalı bir anlatımı tercih etmiştir:

*İnanma, kuşlar bu yalanı
Her bahar söyler.
İnanma ceketim, inanma! (Kanık 2002, 57)*

“Bir de rakı şişesinde balık olsam” dizesiyle tanınan “Eskiler Alıyorum” şiiri, tekerlemedeki söyleyiş ahengini ve şaşırtıcı söyleyişi çağrıştırmaktadır:

*Eskiler alıyorum
Alıp yıldız yapıyorum
Musiki ruhun gıdasıdır
Musikiye bayılıyorum
Şiir yazıyorum
Şiir yazıp eskiler alıyorum
Eskiler verip musikiler alıyorum
Bir de rakı şişesinde balık olsam (Kanık 2002, 69)*

Şairin pek çok şiirinde yer verdiği fakirlik temini anlatan ve yoğun bir ses uyumu ile yazılan “Delikli Şiir”, tekerleme havasında yazılmıştır:

*Cep delik cepken delik
Yen delik kaftan delik
Don delik mintan delik
Keçir misin be kardeşlik (Kanık 2002, 132)*

“Seyahat” şiiri, olağanüstü ve mantık dışı benzetmeleriyle tekerlemeye benzemektedir:

*Söğüt ağacı güzeldir,
Fakat trenimiz
Son istasyona vardığı zaman
Ben dere olmayı*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Söğüt olmaya
Tercih ederim (Kanık 2002, 182)

Şiirde, kapalı benzetmelerden doğan bir anlaşmazlık vardır.

Şiir, tüm sanat dallarından farklı olarak, tıpkı yaratıcısından olduğu gibi, alıcısından da özel bir eğitim ve uzun süren bir emek ister. Şiirin öyle kendine özgü bir dili vardır ki, aydınlar, hatta akademisyenler bile söz sanatlarını, işleyiş yapısını, kullanılan özel dili, dolaylı anlamları çözmekte zorlanabilirler. Bu özel dili ve okuma tekniğini çocukluktan itibaren yavaş yavaş vermek gerekir ki yarının yetişkin yazını da yeterince okur kazanabilsin (Sivri 2006, 87). Orhan Veli'nin tekerleme havası ile yazılmış şiirlerini anlamak çok zordur. Bu şaşırtıcı ve mantık dışı söyleyiş Orhan Veli'nin şiirlerini tekerleme türüne yaklaştırmakta ve şairi tekerlemeyi şiirlerine ustalıklı yerleştiren biri olarak karşımıza çıkarmaktadır.

3. Fabl

Kahramanları çoğunlukla hayvan ve bitki gibi varlıklardan oluşan, genellikle soyut bir düşünceyi somut bir örnek etrafında benimsetmeye çalışan hareketli öykülerdir fabllar. Daha çok masal ve destana yakın bir tür olan fabl, didaktik ve dikte edici olması yönüyle bu türlerden ayrılır. Binlerce yıllık insan davranışlarının, deneyimlerinin birikiminden oluşan fabllar, sadece çocuklar için değil, yetişkinler için de önemli eğitici unsurlar taşırlar. Ders veren fabllar, bir noktada atasözlerinin canlandırılması niteliğini taşıdıklarından, belki atasözlerinden daha kalıcı eğitici özelliklere sahiptirler. Fablların asıl amacı, belli bir ana fikri yalın, bir veya birkaç olayın yardımıyla en kısa yolan anlatmak olduğu için fabllar genellikle kısa anlatımlardır (Yalçın ve Aytaş, 2003, 127).

Özellikle kahramanların hayvanlar olması sebebiyle çocukların ilgisini çeken ve bu yönüyle çocuk edebiyatının önemli türü olan fabllardan çeviriler yapan Orhan Veli, hayatı çalışma saatleri ile boş cüzdanı arasında sıkışıp kalmış bir şairdir (Kurnaz ve Tatçı 2000, 108). Para kazanmak için fabl çevirileri yapmış olan Orhan Veli, arkadaşı Şevket Rado'ya yazdığı mektupta, parasız-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4 / 1-I Winter 2009*

lıktan şikâyet etmektedir: “*Telif hakkı olarak ne istemeliyim? Bana sü-ratle cevap verirsen memnun olurum. Çünkü paraya olan ihtiyacımı ta-savvur edemezsin. Mutabık kaldığımız takdirde hemen tercümeyle başla-rım*” (İşli 2002, 31). Şiir anlayışı olarak uyaklı şiirin karşısında olan Orhan Veli, La Fontaine'den yaptığı fabl çevirilerinde ahenkli bir söyleyişi tercih etmiştir:

*Cırcır böceği çaldı saz
Bütün yaz.
Derken kış da geldi çattı,
Seninkinde şafak attı.
Baktı ki yok hiç yiyecek
Ne bir sinek, ne bir böcek,
Kalktı karıncaya gitti;
Yandı, yakıldı, ah etti.
Üç beş buğdaydan ne çıkar,
Gelecek mevsime kadar,
Birkaç tane borç istedi.
“İnayet buyurun, dedi,
Yemin billah ederim,
Eylüle kalmaz öderim. (Kanık 2007, 13)*

Özellikle alt yaş gruplarındaki çocukların ahenkli şiirler-den hoşlandıkları düşünülürse, Orhan Veli'nin bu şiirlerle çocuk-ların düzeyini yakaladığı söylenebilir. Diğer yandan şairin fabl gibi eğitici-öğretici yanı net olan bir edebi türde çeviriler yapması dikkat çekicidir. Çocuk, küçük yaşlarda edinmesi gereken yar-dımlaşma, paylaşma, arkadaşını kıskanmama, etrafındakileri aşı-ğlamama, kibirli olmanın zararları... gibi bilgi ve alışkanlıkları fabl türü sayesinde kolayca edinebilmektedir. Vedat Nedim Tör, La Fontaine çevirilerinin başına yazdığı önsözde, öğretmenlerin bu fablları çocuklara rahatça okutabileceklerini belirtmiştir. Bu fabllar, çocuklara şiir tadını sunarak eğiteceği için daha etkili bir öğrenme ortamı sağlanacaktır: “*Her masal, çok derin manalı, düşündürücü bir ahlak, ibret ve hayat dersi de taşımaktadır. Bunların her biri üzerinde ço-cukları konuşmaya tartışmaya, gizledikleri “kıssadan hisse”yi kendilerine buldurarak, bütün hayatları boyunca unutamayacakları, daima kulakla-rında küpe kalacak birtakım hayat düsturları edinmeleri sağlanabilir. Kı-saca, La Fontaine'in masalları her bakımdan birer tükenmez hazinedir.*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Onlardan öğretmenlerinizin, çocuklarımızın yararına gereği gibi faydalanacaklarına inanıyoruz.” (Kanık 2007, 10).

“Her dalkavuk bir alığın sırtından geçinir;
Bu derse de fazla olmasa gerek bir peynir”
(Kanık 2007, 14)

dizeleriyle mesajı özetlenen “Karga ile Tilki” şiirinde karga, kendisine söylenen güzel sözlere kanmış, ağzındaki peyniri tilkiye kattırılmıştır.

İnsanların yaşadıkları çevreden, fiziksel görüntülerinden mutlu olması, başka insanların hayatına ya da dış görünüşüne özenmemesi gerekir. Görüntüsünü ve sahip olduğu gücü küçümseyen, kendini beğenmeyen insan, aşağılık duygusuna kapılır. Bu da o insanı mutsuz eder. “Öküzü Kiskanın Kurbağa”, öküz olmak için kendini zorlayarak şişen ve en sonunda çatır çatır çatlayan kurbağanın acı sonunu anlatmaktadır. Başkasına özenmenin yanlışlığı, “Eşekle Küçük Köpek” şiirinde farklı bir boyutta anlatılmaktadır. Evdeki küçük köpeğin, sahibinin kucağına atlamaktan başka bir şey yapmadığı halde çok sevildiğini gözlemleyen eşek, köpeğe özenir. O da sahibin üzerine atlar, dayak yer. Şiirin mesajı girişte verilmiştir:

*Değiştiremeyiz mizacımızı;
Kalkışmayalım onu zorlamaya;
Ne yaparsa yapsın bir dağ ayısı
Kibar bir kişizade olamaz ya (Kanık 2007, 47)*

“Tavus Tüyüne Bürünmüş Alakarga” şiirinde, bir tavus kuşunun dökülen tüylerini vücuduna yapıştıran ve güzel olduğunu sanarak tavus kuşlarına koşan ala karganın komik sonu eleştirilmektedir. Tavus kuşları kargayı tanır, alay eder, sonra da tüylerini didik didik ederler. Ala karga çaresiz diğer karga arkadaşlarının yanına sığınır ama onlar da başkalarına özenen ala kargayı yanlarında istemezler. Şair, mesajında bu olayı insanlara uyarlar:

*İnsanlar içinde de çoktur ala kargalar,
Ötekinin berikinin eserini çalar,
Yutturmaya çalışırlar herkese (Kanık 2007, 68)*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

“Atla Eşek” başlıklı fabloda, nazik bir dille sırtındaki ağır yükü atla paylaşmak isteyen eşeğin ölümü anlatılmaktadır. Eşeğin ağır yükünü paylaşmak istemeyen at, ağır yükü yüzünden ölen eşeğin hem yükünü hem de ölüsünü taşımak zorunda kalır.

*Dünyada insan yardım etmeli birbirine.
Komşun gözlerini kapattığı an
Bütün yük senin sırtındadır, inan* (Kanık 2007, 16)

“Kurtla Köpek” ve “Şehir Faresi ile Kır Faresi” şiirlerinde benzer dersler verilmektedir. “Kurtla Köpek” şiirinin kahramanlardan kurt, açlıktan zayıflamış, halsiz düşmüştür. Köpek ise son derece besili ve sağlıklı görünmektedir. Kurt, köpeğe bu görüntüsünü neye borçlu olduğu sorduğunda köpek, kurdun kendisiyle beraber gelmesini ve kaderini değiştirmesini ister. O, karnını çok kolay doyurmaktadır. Kurt, ne iş yaptığını sorduğunda köpek, işinin çok kolay olduğunu, yabancıları kovup ev halkına hürmet ettiğini söyler. Kurt bu işi pek beğenir ancak köpeğin boynundaki yara izinin boynuna takılan tasmadan kaynaklandığını öğrenince fikri değişir. Ona göre özgürlük her türlü hazineden kıymetlidir:

*Yerinde dursun saltanatımız
Hani hazineler bağışlasalar
Zerre bile feda edemem hürriyetimden* (Kanık 2007, 18)

“Şehir Faresi ile Kır Faresi”nde şehir faresi, arkadaşı kır faresini yaşadığı eve ziyafete davet eder. Ziyafet sofrasında çeşit çeşit yiyecekler vardır. Ancak sürekli ev sahibinin gelme korkusu yüzünden saklanır ve bir türlü yemek yiyemezler. Özgür fakir sofrasını özleyen kır faresi, şehir faresine veda eder:

*Ama ben isterim ki bir kimse
Karnımı biraz rahat doyursun...
Eyvallah... Böyle korku içinde
Sürülen safa yerinde dursun!* (Kanık 2007, 21)

Kuvvetlinin zayıfı ezmesi, hatta yaşama hakkını elinden alması “Kurtla Kuzu” (Kanık 2007, 22). şiirinde eleştirilmektedir. Kurt çok acıkmıştır ve her bakımdan kuvvetli olduğu kuzuyu asılsız bahanelerle yemek ister. Kuvvetlinin haksız da olsa kendini haklı göstermesi eleştirilir şiirde. Kurt, kendisinin içtiği suyu bulandırdığı için kuzuyu yemek ister. Oysa bu mümkün değildir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

çünkü kuzu kurdun bulunduğu yerin daha aşağısından su içmektedir. Kurt, bu yalanı tutmayınca geçen yıl kuzunun kendisi hakkında dedikodu yaptığını söyler. Oysa kuzu, geçen yıl henüz doğmamıştır. Aslında aralarında geçen konuşmaların hepsi boşunadır. Kurt, hiçbir sebep yokken de kuzuyu yiyebilir, çünkü güçlüdür.

Kötü bir misafirperverlik örneğinin sunulduğu “Tilki ile Leylek” şiirinde, düzenbaz tilki, evine davet ettiği leyleğe hazırladığı çorbayı düz bir kaptan ikram eder. Leylek, gagası uzun olduğu için çorba yiyemez ve aç kalır. Bunun acısını çıkarmak için leylek de tilkiyi evine davet eder. Çok lezzetli bir yemek hazırlamıştır ama dar ve uzun bir kaptan ikram ettiği için tilki aç kalır. Şair sonunda dersini verir:

*Düzenbazlar, sizlere yazdım bunu.
Siz de bekleyin bir gün bu oyunu. (Kanık 2007, 24)*

Alçakgönüllü olmanın önemi ve kibirlilerin başına gelen kötü olaylar da La Fontaine fabllarında yer alır. “Meşe ile Kamış” (Kanık 2007, 25). şiirinde meşe, kendi gücü ve heybetli görünüşü ile övünürken, kamışı küçük görmektedir. Çıkan bir fırtına meşeyi köklerinden sökerken, kamış sağa sola yatsa da bu felaketten sapa-sağlam kurtulur. Böylece başkalarını küçük gören kibirliler cezalarını bulurlar.

“İki Boğa Bir Kurbağa” şiirinde, tabiatta güçlünün güçsüzü ezmesi anlatılmaktadır. Boğaların güç yarışından mağlup çıkan boğanın kurbağaların yaşadığı yere gelmesi ve günde seksen kurbağa öldürmesi adeta kaçınılmaz bir tabiat kanunudur:

*Ne çare ki bu her zaman böyledir;
Büyüklerin dertleri küçükleri inletir (Kanık 2007, 32)*

Zor durumda olana yardım etmenin olumlu bir davranış olarak sunulduğu fabllar yanında iyilik yapılacak kişinin niteliklerinin çok önemli olduğunu vurgulayan fabl örnekleri de vardır. Gerçek hayatta olduğu gibi La Fontaine fabllarında da iyilik yapan her zaman iyilik bulmaz. “Dişi Zağarla Arkadaşı” başlıklı fablda, yuvasını birkaç günlüğüne arkadaşına veren, daha sonra arkadaşını yuvadan çıkaramayan hatta ölüm tehdidi alan bir zağar anlatılmaktadır. Sonunda o da durumu kabullenir:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

*Soysuza bir şey verme, sonra pişman olursun;
Alamazsın verdiğini geri;
Çekişirsiniz, ileri geri;
Hâkimlere de gider, yorulursun.
Yüz versen astarını da ister,
Elini uzatsan kolun gider (Kanık 2007, 33)*

Mesajın giriş bölümünde verildiği “Aslanla Fare” (Kanık 2007, 35) adlı fabl, kimseyi küçümsememeyi öğütlemekte, herkesin kendine göre bir gücü olduğu gerçeğini vurgulamaktadır. Şiirin arka planında “iyilik yapan iyilik bulur” mesajı da vardır. Aslanı düştüğü tuzaktan kurtaran, daha önce öldürmeyiip canını bağışladığı bir faredir. Benzer bir konu, “Güvercinle Karınca” (Kanık 2007, 36) başlıklı fablda vardır. Dereye düşen karınca kurtulmak için çırpınıp dururken, güvercinin attığı bir çöp ile kurtulur. Bu esnada bir avcının güvercini avlamak üzere olduğunu fark eden karınca, avcının ayağını ısırarak güvercini kurtarır. Bu benzer fabllarda, şairin okuyucuya mesajını iletebilmek adına fiziksel olarak güçlü olanı zayıf olanla birlikte zor durumlara soktuğu gözlemlenmektedir. Herkesin kendine özgü fiziksel gücü vardır ve isterse zor durumdakilere yardım edebilir.

Özellikle okul çağında arkadaş seçimi çocuklar için çok önemlidir. Çocuklar için yazılan eserlerde, uygun arkadaş seçiminin önemi sıklıkla vurgulanır. La Fontaine’in fablında toprak tencere ile bakır tencerenin arkadaşlığı hüznü bir sonla biter. Birlikte yürüyen bu iki arkadaş, önce önlerine çıkan bir taş, sonra birbirlerine çarparlar ve toprak tencere parçalanır. Üstelik yolculukları çok uzun sürmemiştir. (Kanık 2007, 48). Arkadaşlığın bu kadar kısa sürede ve bir facia ile bitmesi, şiirdeki mesajın etkisini arttırmaktadır.

Çalışkanlık, çocuğa küçük yaşlarda aşılması gereken bir yaşam tarzıdır ve fablların da bu konuda çocuğu eğitmesi doğaldır. Çeşitli ders kitaplarında yer alan “Çiftçi ile Çocukları”, çalışmanın önemini vurgulayan bir şiirdir. Bu fablda, babalarının ölüm döşğinde çocuklarına tarlalarında hazine bulunduğunu söylemesi ile çocuklar tarlayı sürer, toprağı altüst ederler. Hazine bulamazlar da emek sarf ettikleri tarla o yıl çok iyi ürün verir:

Ne hazine, ne de bir şey; tecrübeli ihtiyar

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

*Sade şunu anlatmak istemişti:
Dünyada en büyük hazine işti (Karık 2007, 80)*

Orhan veli'nin La Fontaine'den dilimize çevirdiği fabllarda, genellikle eğitici mesajların verildiği görülmektedir. Bu fabllarda dikkati çeken bir başka husus, göze göz, dişe diş bir mücadelenin örnek davranışlar olarak sunulmasıdır. Bu yaklaşımda, La Fontaine'in bu fablları çocuklar için yazmamış olması yanında, kahramanların daha çok hayvanlar aleminden seçilmiş olması da etkilidir.

Sonuç

Edebiyatımıza Garip akımının en önemli temsilcisi olarak adını yazdıran Orhan Veli, bu akımla beraber bütün şiir geleneklerini reddetmiştir. Buna rağmen gelenekten tamamen kopmanın mümkün olmadığı ya da Orhan Veli'nin gelenekten tamamen ayrılmadığı söylenebilir. Şair, özellikle halk edebiyatı geleneğinde önemli yer tutan tekerleme ve masalı şiirlerine yerleştirmiştir. Tekerlemelerdeki söyleyiş ahengi ve şaşırtıcı, akla gelmeyen benzetmelere, şairin şiirlerinde yoğun olarak rastlanmaktadır. Olağanüstü hayal gücü ile yazılmış şiirleriyle de Orhan Veli eserlerinde masal atmosferi oluşturmuştur. Hayalin yoğun olarak işlendiği bir tür olan şiir, Orhan Veli'nin dünyasında adeta masalla yoğrulmuş, bambaşka bir söyleyişe bürünmüştür. Şairdeki hayal gücü kimi zaman şiiri masala yaklaştırmış, kimi zamansa şair masalı şiirine yerleştirmiştir.

Orhan Veli, çocuklar için ayrı bir edebiyatın gereğine inanmayan bir şairdir. O, büyükler için yazılan eserleri çocukların da okuyabileceğini ve anlayabileceğini savunmaktadır. Buna rağmen Orhan Veli'nin La Fontaine'den yaptığı çevirilerde sade bir dil ve uyaklı bir söyleyiş göze çarpmaktadır. Orhan Veli, çocuk edebiyatının önemli türleri olan masal, fabl ve tekerlemeyi şiirlerine ustalıkla yerleştirmiştir. Hayatı fazla ciddiye almayan şair, yaşamı bir oyun gibi görmüş, bunun sonucunda, çoğu zaman çocuksu bir söyleyişle eser vermiştir.

Sonuç olarak Orhan Veli, incelenen şiirlerde hem çocuk edebiyatının türlerini eserlerinde kullanan, hem de özellikle sade

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

diliyle çocuk edebiyatına kaynaklık edebilecek bir şair olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- AKKAYA, Nevin, (2000). "Tekerlemelerin Çocuk Eğitimindeki Yeri", **I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu**, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları.
- BORATAV, Pertev Naili, (1978). **Türk Halkbilimi I, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, 3. Baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- BURİAN, Orhan, (1964). **Denemeler Eleştiriler**, İstanbul: Çan Yayınları.
- DEMİRAY, Kemal, **Çocuk Edebiyatı**, İstanbul: Maarif Basımevi.
- DUYMAZ, Ali, (2001). **Tekerleme Yazıları, Derlemeler ve İncelemeler I**, Balıkesir: Yayınevi belli değil.
- İŞLİ, Emin Nedret, (2002). **Şevket Rado'ya Mektuplar**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- KANIK, Adnan Veli, (1953). **Orhan Veli İçin**, İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- KANIK, Orhan Veli, (2002). **Bütün Şiirleri**, İstanbul: Adam Yayınları.
- KANIK, Orhan Veli, (2007). **La Fontaine'in Masalları**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- KURNAZ, Cemal, TATÇI, Mustafa, (2000). **Ölümünün 50. Yılında Belgelerle Orhan Veli**, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- SAZYEK, Hakan, (1996). **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

- SEVER, Sedat, (2006). "Çocukla Yazınsal İletişim", **Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Kurultayı Bildiriler**, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları.
- SINAR ÇILGIN, Alev, (2007). **Çocuk Edebiyatı**, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- SİVRİ, Medine, (2006). "Çocuk ve Şiir", **Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Kurultayı Bildiriler**, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları.
- UYAR DALKILIÇ, Nursel, (1999). **Okul Öncesi Eğitimde Üniteler, Belirli Günler ve Haftalar**, İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- UYGUNER, Muzaffer, (1972). **Orhan Veli Kanık, Hayatı, Sanatı, Eserleri**, İstanbul: Varlık Yayınevi.
- YALÇIN, Alemdar, AYTAŞ, Gıyasettin, (2003). **Çocuk Edebiyatı**, 2. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.